

BASK ÜLKESİ VE KATALONYA: DİL TALEPLERİNE İLİŞKİN YASAMA FAALİYETLERİ

Feriha TUNÇAY

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı

Özet

İspanya, 1970'lerin sonlarında, öncelikle etnik grupların anadillerini kullanımı ve yerel yönetim özerkliğini ülke bütünlüğü içinde çözmek amacıyla 1978 Anayasasını kabul etmiştir. Bu anayasa ile geçmişte özerk olup, özellikle Francisco Franco döneminde baskı altına tutulmaya çalışılan ve normal hayatta dillerinin kullanımının yasaklandığı Bask ve Katalanlar, tekrar İspanya'nın en ayrıcalıklı etnik grupları olmuşlardır. Bask örneğinde olduğu gibi yerel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasal düzenlemeler ve onu tamamlayan Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ve onunla gelen Özerklik Şartı ayrılıkçı eğilimlere olan halk desteğini azaltmıştır. Katalanlar ise bu özerkliği daha da ileriye götürme amacındadır. Bu çalışma dilsel ve kültürel millet olarak kabul edilen Bask ve Katalanların dil taleplerine ilişkin yasama faaliyetlerini ve ulaşılan sonuçları ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etnik grup, Bölgesel özerklik, Baskça, Katalanca, Özerk bölge yönetimi

Abstract

Towards the end of the 1970's, Spain had adopted the 1978 Constitution in order to meet the demands of the ethnic group about the use of their mother tongues and self-administration within the unity of the country. With the Constitution those regions even though were autonomous historically had been under the pressure of the Francisco Franco regime, especially in using their mother tongues, Basks and Catalans became the most privileged ethnic groups once again. In the case of Bask, provisions of the Constitution about the local autonomy and the process of the membership of the European Union and related the European Charter of Local Self Government that accompanied to it have reduced the public support for the separatist movements. Catalans are trying the autonomy even further. This study is analyzing legislative actions and their results about the lingual demands of Basks and Catalans which are considered as nations from the lingual and cultural point of view.

Keywords: Ethnic Group, Regional autonomy, Euskera, Catalan, Autonomous administrations

اقليم الباسك و كاتالونيا: الأنشطة التشريعية المرتبطة بمتطلبات اللغة

Feriha TUNÇAY

رئاسة مكتبة مجلس الأمة التركية الكبير و خدمات الأرشيف

الملخص:

اسبانيا، بعد أعوام 1970 وفي المقام الأول عام 1978 تم اعتماد الدستور بهدف حل وحدة الأراضي و الحكم الذاتي المحلي و استخدام اللغات للمجموعات العرقية. هذا الدستور الذي كان في الماضي حكم ذاتي وبالأخص في عهد فرانسيكو فرانكو كان يتم العمل لابقائه تحت الضغوطات وحظر استخدام اللغة الأم في حياتهم الطبيعية لكل من الباسك و كاتالونيا، لذلك مرة أخرى أصبحوا من الأكثر الأعراق تميزاً في اسبانيا. مثلما كان في مثال الباسك فان الحقوق المحلية و عملية اعداد الدستور الموجه للحريات و الذي يعتبر مكمل لهذا و هو الانضمام الى الاتحاد الأوروبي و شروط الحكم الذاتي الذي أتى معه مما أدى الى انخفاض دعم الشعب الى اتجاه الانفصال.

أما كاتالونيا كان مطلبهم أبعد من الحكم الذاتي. هذه الدراسة تناقش النتائج التي تم التوصل إليها و الأنشطة التشريعية المتعلقة بمتطلبات اللغة لشعب الباسك و كاتالونيا المقبولة بالنسبة لغويا وثقافيا.

الكلمات المفتاحية: المجموعات العرقية, الحكم الذاتي, الباسك, كاتالونيا, ادارة اقليم الحكم الذاتي.

1. GİRİŞ

İspanya, her biri kültür ve dil yönünden ülkenin diğer bölgeleriyle uyuşmayan etnik grupları içinde barındıran bir topluma sahip olma yönüyle farklılık arz eder. Ülkede Kastilyalıların yanı sıra Galiçyalılar, Katalanlar ve Basklar, Okitanlar ve Araplar diğer etnik gruplardır. İspanya'nın Fas kıyılarındaki toprakları Ceuta ve Melilla'da yaşayan Araplar diğer etnik gruplardır (Özen, 1995: 11).

İspanya'da özellikle Katalan ve Bask Bölgeleri çeşitli dönemlerde siyasal anlamda özerk bir yapıya kavuşmuş, 1930'lu yıllarda da bu özerk yapı yasalarca güvence altına alınmış, bölgelerde İspanyolca dışında diğer dillerin kullanımında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak İspanya İç Savaşı'nın ardından yönetimi ele alan General Francisco Franco döneminde bu bölgelerin özerklik statüleri kaldırılmış, İspanyolca dışındaki dillerin günlük hayatta kullanımı yasaklanmıştır. Bu yasaklamalar ve baskılar Katalonya ve Bask Ülkesindeki milliyetçi hareketlerin artmasına neden olmuştur. Bask örneğinde bu milliyetçi hareketler *Euskadi ta Askatasuna* (ETA) (Bask Vatanı ve Özgürlük) örgütünün kurulmasıyla silahlı saldırılara ve teröre de başvurmuş, bu örgütün terör eylemleri İspanya'nın en önde gelen sorunu olmuştur. Katalan milliyetçiliği ise yakın bir tarihe kadar kendi kültürünü ve dilini korumak üzerinde şekillenmiştir (Esen, 1982: 105).

Günümüzde farklı dil ve kültüre sahip bölgesel toplulukların çıkarları ve toplumsal kimlik arayışları, merkez hükümet ile yerel yönetimler arasında yer alan “özerk bölgeler” adı altında hükümetlerin kurulmasına neden olmuştur. Bu bölgelerin, kendi yasama ve yürütme organları vardır. Resmi dil İspanyolca olmakla birlikte, özerk yönetimlerde ikinci resmi dil de kabul edilebilmektedir. Bununla birlikte mevcut anayasa, İspanyol dilinin diğer dillerden daha öncelikli olduğunu, özerk toplulukların dillerinin sadece o toplumun coğrafi sınırları içinde geçerli olduğunu belirtmektedir. Örneğin, Baskça konuşan bir kişi merkezi hükümetten Bask Bölgesi dışında kendisine, Baskça eğitim vermesini isteyememektedir (Aktoprak, 2010: 303). Burada territoryal bir sınırlama söz konusudur.

Tarama değerlendirme yöntemiyle hazırlanan bu çalışmanın konusunu, 1978 İspanya Anayasası'na göre uygulanan özerklik modeli, bu modelin oluşmasında Bask ve Katalanların dil taleplerine ilişkin yasama faaliyetleri ve günümüzdeki durum oluşturmaktadır. Çalışma hazırlanırken, İspanya Anayasası ve Kongre İçtüzüğü'nden, ilgili kitaplardan, akademik makale ve uzman yorumlarından, yerli-yabancı basın kaynaklarından ve resmi internet sitelerinde yer alan bilgilerden faydalanılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Girişi, konunun tarihsel boyutları, özerk bölge yönetimleri ve Bask ile Katalonya örneklerinin ele alındığı ikinci bölüm izlerken, sonuç bölümünde de genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. ÖZERK BÖLGELERİN OLUŞUMU

2.1. Tarihçe

İber Yarımadası, coğrafi konumu nedeniyle çok farklı hak ve kültürün göçüne ve işgaline şahit olmuştur. İberlerin yerleşiminden sonra Orta Avrupa'daki Keltler gelmiş, Kartacalı ve Yunanlı tacirler Akdeniz kıyılarını kolonileştirmişlerdir. II. Yüzyıla gelindiğinde ise yarımada Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiştir. V. Yüzyılda Vizigotların bölgeye gelmesiyle Roma hakimiyeti güney kıyılarıdaki birkaç kaleyle sınırlanmıştır. Kuzey Afrika'dan gelen Müslümanlar 711 yılında İspanya'nın fethine başlayarak Vizigot hakimiyetini yarımadanın kuzeyine itmiştir. İspanya'nın bugünkü sınırları XV.yüzyılın sonlarında çizilmiş ve Aragon Kralı II. Fernando (1452-1516) ile Kastilya Kraliçesi I. Isabel (1469-1504)'in evlenmesiyle tek bir taht altında birleştirilmiştir. İspanya XVI. Yüzyılda Avrupa'daki en büyük güç haline gelmiş ve XVIII. yüzyıla kadar Avrupa'daki sorunlarla yakından ilgilenmiştir (Bakırcı, 2014: 79).

İspanya'nın farklı bölgelerdeki kimliklerin, XIX. Yüzyılda, gelişen yerel milliyetçiliğin de etkisiyle varlığını sürdürmesi, ulusal kimliğin yaygın bir biçimde benimsenmesini engelleyen etkenlerin başında gelmektedir. Daha önce su yüzüne çıkan Bask ve Katalan milliyetçiliği, İspanya'nın bugünkü gelişimini doğrudan etkilemiştir.

1931 yılında İkinci Cumhuriyet Anayasası, geniş bireysel ve sosyal hakları içermiş ve Katalonya, Bask Ülkesi, Galiçya özerk siyasi yönetimlerini de içeren bir siyasi çatı oluşturulmuştur. Ancak Franco'nun yönetime gelmesiyle özellikle Bask milliyetçiliği rejimin en önde gelen sorunu haline gelmiştir. İspanya'nın bir diğer bölgesi olan Katalonya'da ise milliyetçilik şiddete bulaşmamış, Katalan milliyetçiliğinin istemleri kültürünü ve dilini korumak ve yaşatmak üzerine olmuştur.

1970'lerin ortalarında diktatörlük rejiminden çıkılmasıyla İspanyol toplumunun önünde iki temel mesele bulunmakta idi. Birinci mesele, diktatörlük rejiminden anayasal demokratik sisteme nasıl geçileceği, ikincisi ise merkezi üniter yapıya sahip ülkenin nasıl adem-i merkeziyetçi yapıya dönüştürüleceği idi. Zira İspanya'da tarihsel olarak farklılıklar barındıran Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya'da yaşayan insanların çoğu ikili bir kimlik düşüncesine sahipse de bazıları kendilerini yalnız yerel kimlikle tanımlamaktaydı (Tunçkaşık ve Erdem, 2010: 10).

Bu bağlamda söz konusu iki temel sorunu ortadan kaldırmak amacıyla yapılan halk oylaması ile 6 Aralık 1978 tarihinde yürürlüğe giren anayasa kabul edilmiştir. 29 Aralık 1978 tarihinde resmi gazetede yayınlanan İspanya Anayasası, General Franco'nun ölümünden sonra başlayan bir uzlaşma metni olarak değerlendirilmektedir. Anayasa, amacını, İspanyolların ve İspanya'daki bütün halkların, insan haklarını, kültür ve geleneklerini, dillerinin ve kurumlarının kullanılmasını güvenceye bağlamak, kendisini oluşturan ulusal toplulukların ve bölgelerin özerklik haklarını, aralarındaki dayanışmayı tanımak ve güvence altına almak olarak tanımlanmıştır. 1978 Anayasası ile bölgesel birimlere değişik ölçülerde siyasi özerklik tanınması esası getirilmiştir. Bu anayasa Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya'nın uzun yıllar boyunca ileri sürdüğü taleplere köklü çözümler getirmeyi ve ETA silahlı ayrılıkçı örgütünün eylemlerini etkisiz kılmayı hedeflemiştir.

1978'de anayasa yapım sürecinin tamamlanmasına rağmen devletin bölgesel yapısının tanımlanması süreci farklı aşamalarda ve anayasanın açtığı değişik kanallar vasıtasıyla devam etmiş ve 1995'te Ceuta ve Malilla'nın özerk şehirlere dönüşmesiyle tamamlanmıştır. Esas olarak üç safhadan oluşan bu süreç şu şekilde özetlenebilir:

Guadalupe Niveiro de Jaime'nin de belirttiği gibi birinci aşamada (1979-1981), özerklik statüsü sadece tarihsel topluluklara verildi. Bu aşamada 1981 Özerklik Antlaşması imzalandı. Böylece özerklik haritası ve her topluluğun özerklik rotası belirlendi. Sürecin uyumu organik yasalarla sağlandı. İkinci aşamada (1981-1992), özerk topluluk sayısı tedrici olarak 17'ye çıktı. Bu süreç anayasanın kurduğu değişik yöntem ve süreçlerle yürütüldü. Üçüncü aşamada (1992-1996) 1992 Özerklik Antlaşması imzalandı. Bu anlaşmalar belirli özerk topluluklara, onların statülerinde değişiklik yapmak suretiyle yetki ve sorumluluk vermiştir. Bu dönemde İspanya Senatosunun bölgesel niteliğini güçlendirmek için Senatonun yapısında değişikliklere gidildi ve 1994'te senatörleri ve özerk topluluk temsilcilerini bir araya getiren "Özerk Topluluklar Genel Komisyonu" oluşturuldu (Jaime, 2008).

İspanya'da 1978 Anayasası ile getirilen özerklik modeli, ülkeyi üç tarihi özerk topluluk, özel yasayla düzenlenmiş bir özerk topluluk, 12 normal özerk topluluk ve bir başkent bölgesinden oluşan toplam 17 bölgesel birim halinde düzenlemiştir.

1978 Anayasası, "ulusal egemenlik İspanyol halkına aittir, ulusal egemenlik, devletin gücünü aldığı İspanya halkındır" demektedir. "devlet bölgesel şehir, il ve kurulabilecek özerk topluluklar şeklinde teşkilatlanmıştır" demektedir.

Anayasanın ilgili hükümleri dışında, 17 özerk bölgeden her birinin kendisine ait özerklik yasası bulunmaktadır. Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya gibi bölgelerin özerklik isteklerinin tarihsel ve kültürel nedenleri olduğu, ancak 1978 sonrasındaki süreçte özerk bölge yönetimlerine sahip olan diğer bölgelerde de bölgesel aidiyetlerin görülmeye başlandığı görülmektedir. (Tunçkaşık ve Erdem, 2010: 11).

Anayasanın kabul sürecinde taleplerini dile getirme olanağı bulan değişik bölgelerdeki siyasal yapılar, görüşme ve tartışmalarla özerklik statülerini elde etmiş, ve amaçlarına büyük ölçüde ulaşmışlardır. Bu nedenle, İspanya'nın 1978 Anayasası ile merkeziyetçi bir yönetim yapısından dolayı ya da adem-i merkeziyetçi bir yönetimi temel alan yapıya geçtiği dikkat çekmektedir (Aktoprak, 2010: 314-316). İspanya'nın yaşadığı bu değişim ve dönüşüm, Avrupa'da görülen yerelleşme eğilimlerine uygun görülmüş ve özellikle de 1986 sonrasında AB üyeliği bağlamında daha da güçlenmiştir.

2.2. Özerk Bölge Yönetimleri

1978 tarihli Anayasa İspanya'da özerk bölge yönetimlerini düzenlemektedir. Bu Anayasanın düzenlediği özerk yönetimlerden ikisi olan Bask ve Katalan özerk yönetimleri bu makalenin çalışma konusu olarak aşağıda ele alınmaktadır. Bu iki özerk yönetimin seçilmesindeki temel ölçüt bu iki özerk yönetimin birbirine zıt yöntemlerle ama aynı hedef doğrultusunda ilerlemesidir. Basklılar da Katalanlar da bağımsızlık istemekle birlikte başvurdukları yöntem farklı olmuştur. Kuşkusuz her iki özerk yönetimin geçirmiş olduğu tarihsel süreçteki farklılıklar bu yöntem farklılaşmasının temel nedenidir. Ancak çalışmamız bakımından önemli olan husus şiddete başvuran Basklıların şiddet duran uzak duran Katalanlara nazaran hedefledikleri bağımsızlığa yönelik halk desteğinde azalma meydana gelmesidir. Bu da siyasal bir hedefe yönelik şiddete başvurulmasının halkta bile sorgulamaya yol açtığını ve arzuladığı kitlesel desteği alamadığını göstermektedir. Uluslararası terörizmin yükselişte olduğu 2001 sonrası dönemin yarattığı atmosferin de katkısıyla siyasal bir hedefe yönelik şiddet kullanımının ilgili halk tarafından bile tasvip edilmediği Bask bölgesinde yapılan halk oylamasında açıkça gözler önüne serilmektedir. Bu nedenlerden ötürü aşağıda önce genel olarak 1978 Anayasası bağlamında özerklik ele alınacak ardından Bask Özerk Yönetimi ve

Katalanyo Özerk Yönetimi kendi tarihsel süreçleri ışığında 1978 Anayasasına göre elde ettikleri özerklik ve güncel gelişmelere bakımından incelenecektir.

2.2.1. Genel

1978 Anayasasına göre İspanya'da bulunan 17 özerk bölgenin isimleri; Katalonya, Valensia Topluluğu, Murcia, Madrid, Aragon, Bask Ülkesi, Asturias, Castilla la Mancha, Castilla-Leon, Extremadura, Endülüs, Galiçya, Kanarya Adaları, Balear Adaları, Navarra Foral Topluluğu, Cantabria ve La Rioja'dır.

Bu Anayasa özerk toplulukları tanımıştır fakat aynı zamanda silahlı kuvvetlere ülkenin bütünlüğünü ve anayasal düzenini koruma görevini vermiştir. Anayasa, Milliyetçi Bask Partisi (PNV) hariç tüm partilerce onaylanmıştır. Basklılar kendi otonom statülerini 1979'da ayrı bir referandumla kabul etmiştir. Katalonya ise İspanya İç Savaşı (1936-1939) öncesindeki İkinci Cumhuriyet sırasında kendi bölgesini idare etme hakkına sahip olmuştur. Bask Ülkesi savaş başladıktan sonra 1936 yılında bunu yaşamıştır ve Galiçya'da özerklik meselesinde aynı yola girmeye başlamıştır.

1979-1983 yılları arasında farklı iktidar yetkilerine sahip 17 bölge arasında hiyerarşik bir düzen sağlamıştır. Başta Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya gibi kendi dillerine sahip tarihi bölgelerin yanı sıra İspanya'nın güneyindeki Endülüs bölgesi ayrı bir dile sahip olmasa da aynı referandum yoluyla benzer bir statü elde etti. Bu dört bölgenin kendi seçimlerini istedikleri dönemde yapabilmeye hakları bulunurken, geri kalan bölgeler aynı tarihte oylama yapmak zorunda kaldı.

İspanya'nın kurumsal yapısını oluşturan statüler, anayasada belirtilmektedir. Bu statüler, ulusal yasal düzenin bir parçası olup, koruma altına alınmıştır. Statüler, topluluğun tarihsel kimliğine en uygun adı, coğrafi sınırları, özerk kurumlarını, bunların örgütlenmelerini, anayasa çerçevesinde üstlenecekleri yetkileri ve bu yetkilerin aktarılmasına ilişkin kuralları içerir. Statülerde yapılacak değişiklikler ise parlamentonun onayına bağlıdır.

Anayasanın 128. maddesi, özerk toplulukların yetki sahibi olduğu alanları, 149.maddesi de merkezi yönetimin sorumlu olduğu alanları içerir.

Her bölgenin bir yasama meclisi, bir başkanı, yüksek mahkemesi varsa da yargı erki tüm ülkede tektir. Bunun gibi, tüm vergi gelirleri de merkezi hükümetin elindedir. Ancak Anayasanın 157. ve 159. maddeleri merkez ile özerk bölgeler arasında kaynak aktarım süreçlerini düzenlemektedir.

1978 anayasasının getirdiği en önemli yeniliklerden birisi olan bu yönetimler, siyasi ve hukuki açıdan geniş bir özerkliğe sahiptir. "Özel Bölge Yönetimi Modeli", başlangıçta bölgelerin sahip oldukları yetkilere göre iki dereceli olarak oluşturulmuştur. Ancak 1994'ten itibaren yetkileri daha az olan ikinci derece bölgelerin yetkileri birinci derece bölgelerin yetkileriyle eş düzeye geldiği için bugün bölgeler arasında yetki farkı kalmamıştır.

Özerk bölge yönetimlerinin oluşturulması için gerekli şartlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Ortak tarihi, kültürel ve ekonomik özelliği olan komşu iller, ada yönetimleri ve tarihi özelliği olan illerde (m.143/1) il meclislerinin bir araya gelerek karar vermesi gerekir, Bundan sonra Parlamento'nun onayı gerekmektedir.
2. Adasal Yörelere (m.143/1) (Balear ve Kanarya Adaları)

3. Tarihi bölgesel varlığı olan iller (m.143/1). Bu yönetimler bir veya birden fazla ilden oluşabilir.

2.2.2. Bask Özerk Yönetimi

Basklar etnik bir grup olup Bask Bölgesi de Fransa sınırları içinde yer alan Iparralde/Kuzey Bask Bölgesi ile İspanya sınırları içinde Navarra ve onun batısındaki Euskadi bölgelerinden oluşmaktadır. Bask Ülkesi ise bölgenin resmi adı olup, Baskça konuşan ve onlar tarafından işgal edilen topraklar anlamında kullanılmaktadır. (Tutkun, 2014)

Bask Ülkesi, yüzyıllar boyunca özerk yönetime sahip olmuş ve diğer Avrupa dillerinden farklı bir dille konuşmuştur. Bölge içinde bulunan 7 il Baskça'nın birbirinden biraz farklı ağızlarını konuşmaktadır. Bask halkı, bu bölgenin bin yıllık sahipleri olduklarını ve dillerinin (Euskera) de Avrupa'nın ilk çağlarından beri yaşayan birkaç ana dilden biri olduğunu kabul etmektedir (Smith, 2000: 19)

Baskça, dil bilimcileri tarafından Hint- Avrupa dilleri Avrupa'ya yayılmadan önce Avrupa'da konuşulan dillerden arta kalan bir dil olarak kabul edilir. Baskça, yazılı bir gelenekten gelmeyip daha çok ağızdan ağıza bir dil olarak öğretildiği için evlerde konuşularak ayakta kalmıştır. Yapılan araştırmalarda Baskça'nın Gürcü dili dışında dünyada konuşulan başka hiçbir dille yakından akrabalığı olmayan, çok eski bir dil olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa'daki en eski insan toplulukları arasında, İber Yarımadasında kendilerini başkalarına karışmayan tek ırk olarak gören Baskların tarihlerine bağımsızlık ve özgürlük duyguları ile koyu Katolik oluşları yön vermiştir (Çökmez, 2008: 357). Bask milliyetçiliğinin yaygınlaşmasında da asıl rolü, orta sınıftan din adamları üstlenmişlerdir. Bask milliyetçiliğinin tarihi bu bakımdan, dili, kültürü esas kabul eden Katalanların kültürel milliyetçiliğinden ayrılır.

Tarihsel süreç içinde çeşitli krallıklara bağlanan Basklar her seferinde vergiden muafiyet ve askere alınmama gibi çeşitli özel imtiyazlar elde etmişlerdir. 1812 İspanya Anayasası, Bask bölgesine verilen özerkliklerin İspanya'daki Karlist (Veraset Savaşları) sonucunda kaldırılması, Fransız Devrimi'nden dünyaya yayılan milliyetçilik duyguları ve Sanayi Devrimi ile beraber dönüşüm geçiren toplumsal yapı (işçi sınıfının oluşması, Bask bölgesine İspanya'nın diğer bölgelerinden çalışmak için gelenlerin Bask kültürüne tehdit olarak algılanması vb. gibi) Bask milliyetçiliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bask milliyetçiliğinin ortaya çıkmasındaki faktörlerin, romantik ve foral sistemci edebiyata dayanan kültürel ve ideolojik olduğu belirtilmektedir (Özçer ve Herria, 1999: 41).

Modern Bask Milliyetçiliği ise, XIX. Yüzyılın sonlarında yaşamış Sabino Arana y Goiri (1865-1903) tarafından geliştirilmiştir. Barcelona'daki öğrencilik yıllarında Katalan milliyetçiliğinin yükselişine ve Katalan kültürünün farklılığına yapılan vurgulara tanık olan Arana, Bilbao'ya döndüğünde Bask milliyetçiliğini geliştirmeyi amaç edinmiştir (Weaver, 2002: 26). Bask kimliğinin temel unsurları tarih boyunca farklı dönemlerde değişebilmiştir. Bazen ırk, bazen din veya sınırlar ön plana geçebilmiştir.

Bask ülkesinin özgürlük yönündeki talepleri ise, ilk olarak bir siyasi parti (Partido Nacionalist Vasko (PNV) ve çok daha sonra bir öğrenci hareketi olarak başlayan Euskadi ta Askatusuna (ETA) terör örgütü tarafından sahiplenilmeye çalışılmıştır. Bask Bölgesinde faaliyet gösteren siyasi partilerin öncelikli konusunu da Bask topraklarının bağımsızlığı oluşturmuştur. General Franco'nun ölümünün ardından Bask bölgesi özerkliğe kavuşmuş ve Basklılar geniş bir ifade

özgürlüğü elde etmişlerdir. Bu geniş siyasi ve kültürel özerkliğe rağmen ETA şiddetine devam etmiştir. İspanya Yüksek Mahkemesi, Aznar hükümetinin 27 Haziran 2002 tarihinde değişiklik yaptığı Siyasi Partiler Yasası uyarınca yaptığı başvuru sonrasında 17 Mart 2003 tarihinde oybirliğiyle ETA'nın siyasi kolu Batasuna'nın kapatılmasına hükmetmiştir. ETA'da ateşkes ilan etmiştir.

1978 Anayasasının kabulü sonrası Bask Ülkesinin özerklik sistemi 1979 tarihli Statü ile düzenlenmiştir. Buna göre, İspanya hükümeti ve Bask Genel Konseyi otonom bir parlamento, iki resmi dil, eğitim, adalet, polis teşkilatı vb. gibi sosyo-ekonomik konularda yetki devrini kabul etmişlerdir.

1980'de Bask hükümetinin kurulmasının ardından Bask Üniversitesi'nin kampüsleri açılmış, ilgili bakanlık tarafından yönetilen üniversite, daha sonra Bask hükümetine geçmiştir. Bask Üniversitesi'nde felsefe, coğrafya, tarih bilimlerinde eğitim Bask dilinde yapılmaktadır.

1982'de Bask Parlamentosu, Bask dilinin kullanılmasının düzenlenmesi hakkında bir yasa kabul etmiştir. Buna göre tüm vatandaşlar Baskça ve İspanyolca'yı idari işlerde kullanabilme ve bu dilde hizmet alma hakkına sahiptir. İdare bunu sağlamak için Baskça bilen memurlar yetiştirmektedir. Bask Parlamentosunda temsilciler tarafından her iki dil de kullanılabilir. Simultane çeviri hizmeti vardır.

Bask Ülkesinde, tüm öğrenciler İspanyolca ve Baskça öğrenim görme hakkına sahiptir. Ancak özel okullar dışında, sadece Bask dilinde eğitim veren bir okul yoktur.

Bask bölgesinde ilk televizyon yayını yapan Bask televizyonu "Euskal Telebista"nın kuruluşunu düzenleyen yasa kabul edilmiş, bu kanal yayınlarına 1983 yılı başlarında, İspanya hükümeti tarafından Bask Bölgesine tahsis edilmiş bir kanalda başlamıştır. Fakat merkezi hükümet, Bask televizyonunun Fransız istasyonlarından veya uluslararası uydu aracılığıyla yayın yapmasına izin vermemiştir. Ayrıca İspanya'da Radio Euskadi ve Fransa'da (Gure Irratia) Bizim Radyo, sadece Bask dilinde yayın yapmaktadır. Biri günlük, biri haftalık olmak üzere Bask dilinde yayınlanan iki günlük, iki haftalık gazete ve yaklaşık 12 dergi yayınlanmaktadır (Öner, 2015).

Bask Özerk Yönetiminde eğitim ve eğitim dilinin belirlenmesi Bask hükümetinin kontrolündedir. Bölge yönetimi merkeze danışma zorunluluğu olmaksızın her türlü kültürel konuda yetki sahibidir. Medya konusunda da kendi kamusal radyo ve televizyon istasyonlarını kurmak gibi bazı yetkileri bulunmaktadır. Araştırmalara göre Bask nüfusunun yaklaşık 660 bini günlük yaşamda Bask dilini kullanmaktadır. Günümüzde Bask eğitim sistemi karmadır. Ebeveyn ve çocuklar İspanyolca, Baskça ve bunların ikisini kullanan programlardan birini seçebilmektedir. Kamu kurumlarında ve yargı organlarında ise herkes istediği resmi dili konuşma hakkına sahiptir.

Bask Özerk Yönetimi'ndeki bağımsızlık yanlısı siyasi gruplar ise bağımsızlık talebiyle halk oylaması için girişim başlatacaklarını duyurarak, Bask Özerk Yönetimi Meclisi'nin yasama döneminin normal şartlarda 2016 Ekim ayında dolacağı hatırlatılırken, bu tarihten önce bağımsızlık yanlısı bir halk oylaması yapılması için Bask Meclisi'ne bir yasa tasarısı sunacağı açıklamışlardır (<http://www.timeturk.com/bask-bolgesinde-bagimsizlik-yanlisi-girisimler/haber-80679>). Bağımsızlık yanlısı *Gure Esku Dago* (Başarmak Elimizde) adlı platformun çağrısıyla olası bir referandum öncesi halk yoklaması yapılmıştır. Yapılan halk oylaması, Bask halkının büyük bir çoğunluğunun bağımsızlık yanlısı olmadığını göstermektedir. Sonuçlara göre Bask

bölgesinin bağımsızlığını isteyenlerin oranı yüzde 19, bağımsızlık karşıtlarının oranı ise yüzde 38 olarak belirlenmiştir. İki yıl önce yayımlanan ankette ise bağımsızlık yanlılarının oranı yüzde 30 olarak çıkmıştır (<http://www.timeturk.com/bask-bolgesinde-halk-yoklamasi/haber-163633>).

2.2.3. Katalonya Özerk Yönetimi

İberya yarımadasının kuzeydoğusunda yer alan dört İspanyol vilayeti Katalanların anavatanını oluşturmaktadır. Bölgedeki vilayetler, Barcelona, Gerona, Lerida ve Terragona'dır. Katalonya dışında Valencia, Balearic Adaları ve Aragon'da, ayrıca Fransa'da, İtalya'da ve Andorra'da Katalan dili ve kültürü varlığını yaygın ve köklü bir şekilde sürdürülse de Katalonya Katalanların anavatanı olarak görülebilir.

Katalan milliyetçiliği, bu bölgelerde yaşayan nüfusun etnik, tarihsel veya kültürel öz-kimlik algısından ve özerkliğin somut olarak eğitim, dil, kültür, medya ve diğer alanlarda uygulanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Kimin Katalan olduğu ya da olmadığını belirlemede çeşitli kriterler vardır. Kişinin doğduğu yer, ya da ebeveyninin doğduğu yer ölçüsü genellikle Katalan statüsü iddiasında bulunan ikinci nesil göçmenler tarafından kullanılmıştır. Biyolojik anlamda soy ve etnik kimlik Basklıların aksine Katalan kimliğinde kabul görmemiştir. Katalan kimliğinin en önemli göstergesi o dili konuşabilme yeteneğidir. Bask dilinden farklı olarak Latin kökenli bir dil olan Katalanca, Katalanlar arasında günlük hayatta çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Katalan bölgesi, Franco rejiminden önce, 1931-1939 yılları arasında, geniş bir özerklikten yararlanmıştı. Ancak Franco yönetimi bu özerkliği tamamen kaldırmış ve diğer bölgelerde olduğu gibi Katalonya'da dilsel özgürlükleri kısıtlamıştır. Katalanlar dillerinin kullanımı açısından daha fazla yetkiye sahiptir. Katalonya, 1978'de başlayan demokratikleşme ve bölgeselleşme sürecinde geniş özerklik haklarına yeniden kavuşmuş ve Katalancanın yeniden canlandırılması için çalışmalar başlanmıştır. 1979 Katalonya Özerk Statüsü yasasının 3. Maddesine göre, Katalonya'nın dili Katalanca'dır. Özerk Hükümet, İspanyolca ve Katalancanın öğrenimini sağlamak için, bunların normal hayatta ve resmi biçimde kullanılmasını güvence altına alıp, bu amaçla bunların tam eşitliğini sağlamak durumundadır. 1980'lerde Katalan yönetiminin yeniden kurulmasının ardından, ilköğretimde Katalancanın kullanımı hızla artmıştır. Üniversitelerde sosyal bilimlerde Katalan dili daha yaygın kullanılırken, hukuk ve tabi bilimlerde daha çok İspanyolca kullanılmaktadır. 1983'de kabul edilen Katalanca ile ilgili yasa, Katalan dilinin bölgedeki resmi ya da gayri resmi tüm merasimlerde ve toplantılarda, sözlü ya da yazılı her türlü ilişkilerde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Katalonya Parlamentosu'ndaki temsilciler Katalan ya da İspanyolca dilini kullanabilmekte, yasalar hem Katalan dilinde hem de İspanyolca basılmak zorundadır. Bu yasa, Katalonya'da idari tüm işlemlerde Katalanca kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Kamu çalışanlarına da Katalan dili bilme zorunluluğu getirilmiştir. Katalan halkın yöneticilerle veya mahkemelerle olan iletişimlerinde Katalanca veya İspanyolca kullanabilme hakları vardır. Resmi ya da özel ilanlar, yazılar, yol ve kent işaretleri Katalanca yazılmaktadır. İlkokul sonunda öğrenci bu iki dili de bilmezse diploma alamamaktadır. Öğretmenlerin ve üniversite öğretim görevlilerinin her iki dili de bilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte diğer dilleri bilmek de teşvik edilmektedir.

Kamu sektöründe iletişim genellikle Katalan dilinde sağlanmaktadır. Fakat özel sektörde ve medyada Katalanca bu derece etkin konumda değildir. Bazı gazeteler Katalan dilinde

basılmakta olup, bunlar genellikle yerel gazetelerdir. Ancak İspanyolca gazetelerin bazı bölümleri veya köşe yazıları Katalan dilindedir.

Katalan Hükümeti, medyada Katalan dilinin kullanımı TV3, Kanala 33 ve Katalonya Radyo gibi kendi televizyon ve radyo istasyonları aracılığıyla gerçekleştirmekte, ayrıca Katalan dilinde basılan yayınları mali açıdan desteklemektedir.

Katalonya'nın dil politikası, dilin tanınması ve yasal konumu açısından radikal bir özerkliğe işaret etmektedir. Katalan dili Katalonya'nın ana veya orijinal dili olarak ilan edilmiştir. 2006'dan bu yana her Katalonya vatandaşının bu dili öğrenmesi ödevi bulunmaktadır. Ancak Katalan dilini tek resmi dil olarak savunan gruplar, Katalonya'da iktidarda olan Junts pel Si (Evet İçin Birlik) koalisyonunun İspanyolca'nın resmi dil olarak kalmasını desteklemelerini eleştirmektedirler. İspanyol hükümetinin, Katalancanın yok olması için bölgedeki göçmenlere İspanyolca konuşmayı zorunlu kılması da tartışma konusundan birisidir.

Katalonya İstatistik Enstitüsünün rakamlarına göre 2008 yılında Katalanların yüzde 35,6'sının Katalancayı günlük hayatlarında rutin olarak kullandığı, bu oranın 2013'te yüzde 36,3'e yükseldiği belirtilmektedir.

Katalonya İspanya'nın en özerk bölgelerinden biri olmasına rağmen bağımsızlık yanlısı girişimlerde bulunmaktadır. Şubat 2006'da Katalonya Parlamentosu, yerel anayasa taslağına "Katalonya bir ulustur" ibaresi koymuş ve onaylamıştır. Bu vurgu pek çoğuna göre "İspanya'nın parçalanmasına giden yolda bir adım" olarak görülmektedir. Yürürlüğe girmesi için, yerel anayasanın İspanya Parlamentosu tarafından onaylanması gerekse de bu süreç AB tarafından da endişe ile karşılanmaktadır.(Çökmez, 2008: 336)

Katalonya Özerk Yönetimi'ndeki bağımsızlık yanlısı girişimlere bölgenin aydınları da destek vermektedir. Katalanlar, bir ulus olarak tanınmakla birlikte, vergi gelirleri üzerinden de denetim istemektedirler. 9 Kasım 2014 tarihinde düzenlenen bağımsızlık referandumu kararı iptal edilmiştir.23 Aralık 2014 tarihinde yürürlüğe giren yurt dışında bağımsızlık temsilcilikler açılmasına izin verecek olan "Dış Eylem Yasası" da İspanyol Hükümeti tarafından Anayasa Mahkemesine yapılan itirazlar sonucu dondurulmuştur.

Katalan liderler, Barcelona'nın turizm ve ticaret limanları Avrupa'nın en iyilerinden olmasına rağmen limanların kullanımına izin vermemesi ve kaynakların kullanımına izin verilmemesi Katalan Hükümeti tarafından büyük sorun teşkil etmektedir.

3. SONUÇ

İspanya çok sayıda etnik köken, dil ve kültür farklarının bulunduğu bir ülkedir. Kendine has tarihsel gelişiminin iniş çıkışlarından ve uzun sayılabilecek bir baskı rejiminden sonra 1978 Anayasasını onaylamıştır. Şu anda yürürlükte olan anayasanın getirdiği en önemli yeniliklerden birisi siyasi ve hukuki açıdan etnik kökene dayalı uluslara ve bunların bölgelerine geniş bir özerklik vermesidir.

Bask ve Katalan milliyetçiliğinin kimlik ve özerklik mücadelesinde ilk başlarda İspanyolca dışında kullanılan dillerin günlük hayatta kullanımı ve yaygınlaştırılması isteği göze çarpmaktadır. 1978 Anayasasından sonra bölgesel kazanımlar dil sorununa çözüm getirirken özellikle Bask Ülkesinde milliyetçilik dil konusundan bağımsızlık mücadelesine doğru şekil değiştirmiş ve dil sorunu ikinci planda kalmıştır. Yakın zamanda ise bir değişim göze çarpmakta ve Katalonya halkının aksine Bask halkının büyük bir çoğunluğunun yaşadıkları

kötü tecrübeler neticesinde bağımsızlık yanlısı düşünceleri onaylamadığı görülmektedir. Bask Özerk Yönetimi Hükümeti tarafından yakın bir tarihte yayımlanan bir ankette bağımsızlık isteyenlerin oranının 1998 yılından bu yana en düşük seviyeye gelmesi bu değişimi yansıtmaktadır. Oysa Katalonya Özerk Yönetimi'nde bağımsızlık yanlısı eğilim ağır basmaktadır. Zira Katalonya'da milliyetçilik dil ve kültür yönünden şekillendiğinden iki resmi dilliliğe karşı çıkılmakta ve Katalan dilinin tek resmi dil olarak kabul edilmesi yönündeki girişimler artmaktadır.

Bask ve Katalon özerk bölgelerindeki gelişmeler de göstermektedir ki İspanya'da milliyetçilik temelinde dinamik bir süreç yaşanmaktadır. Bask bölgesinde bağımsızlık yanlısı düşünceleri ağırlığı giderek azalırken Katalonya'da artmaktadır. Katalonya'daki gelişmelerin önemli nedenlerinden birinin, Katalan nüfusun yaşadığı coğrafyanın dünya ekonomik krizinden İspanya'nın diğer bölgelerine göre daha az etkilendiğini ve Katalan burjuvazisinin olası bir ayrılıktan ekonomik açıdan önemli bir zarar görmeyeceğini düşündüğünü de akılda tutmak gerekir. Ancak uluslararası konjonktür olası bir ayrılığa imkan vermemektedir. Daha şimdiden Avrupa Birliği yetkilileri, Katalan devletinin Avrupa Birliği'nden ve Euro bölgesinden çıkarılacağını belirten açıklamalar yapmaktadır. Bask bölgesi ise terörizmin uluslararası gündeme damga vurduğu bu zor siyasal günlerden daha evvelen geçmesinin etkisi ve ETA terörünün toplumda yarattığı tepki nedeniyle Basklılarda bağımsızlık yanlısı düşünceler ağırlığını eskisi gibi koruyamamaktadır. Gözükten o dur ki, ulusal bağlamda yasal düzenlemeler kadar uluslararası gündem de bu tür özerk bölgelerin geleceğinin tayin edilmesinde rol alacaktır.

KAYNAKÇA

AKTOPRAK, Elçin, Devletler ve Uluslar- Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları, Ankara: Tan Kitabevi, 2010.

AKYOL, Mustafa, *Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek Yanlış Giden Neydi? Bundan Sonra Nereye?*, İstanbul, Doğan Kitap, 2006.

BAKIRCI, Fahri, “İspanya Parlamentosunun Yapı ve İşleyişi Üzerine”, AÜHFD, C.63, No.1, 2014, s.1-79.

BALİ, Rıfat, Cumhuriyet Yollarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleşme Serüveni (1923-1945), İstanbul: İletişim Yayınları, 2001

ÇÖKMEZ, Fatma Gül, “Bask Bölgesi: Etnik Milliyetçiliğin Tarihsel Gelişimi ve İspanya'daki Devlet Politikalarının Etkisi”, Ege Akademik Bakış, C. 8., No:1., 2008.

DEUTSCHE WELL TÜRKÇE İnternet Sitesi, Katalanların Bağımsızlık Oylaması, 25.09.2015, <http://www.dw.com/tr/katalanlar%C4%B1n-ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1zl%C4%B1k-oylamas%C4%B1/a-18741951>, Erişim: 01.03.2016.

ESEN ARNWINE, Selin “İspanya'da Diktatörlükten Demokrasiye Geçiş Süreci”, 1975-1982, Amme İdaresi Dergisi, C.36, No:3, Aralık 2003, s.103-126.

ESEN, Selin, ““İspanya” Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri”, Haz. Birgül Ayman Güler, Ankara, AÜ SBF Kamu Yönetimi Araştırma Merkezi, 2004.

JAİME, Guadalupe Niveiro, *Spain, A Model of Local and Regional Government, Balancing Democracy Identify and a Efficiency*, Council of European Municipalities Regions, 2008.

İspanya Anayasası ve Kongre İçtüzüğü, YASADER Yayını, Ahmet Yıldız ve Fahri Bakırcı (çev), Ankara, 2012.

KUBİLAY, Çağla, “Türkiye’de Anadillere Yönelik Düzenlemeler ve Kamu Alanı: Anadil-Resmi Dil Eşitlemesinin Kırılması” İletişim Araştırmaları, 2005

ÖNER, Selcen, “İspanya ve Fransa’da Anadil Öğrenim ve Yayın Hakkı”, <http://kutuphanecafe.blogspot.com.tr/2014/05/ispunya-ve-fransada-anadil-ogrenim-ve.html>, Erişim tarihi: 15.06.2015

ÖZÇER, Akın, Euskal Herria: İspanya Siyasi Tarihinde Bask Milliyetçiliği I. Cilt (1895-1975), Doğan Kitap, İstanbul, 1999

ÖZEN, Çınar, Ulusal Bütünleşme, Etnik Milliyetçilik ve Etnik Terorizm: İspanya ve Bask Sorunu, *Yeni Forum*, Vol:16, No:318, 1995, s.11-22.

ÖZTÜRK, Ümit, “Bask Bölgesi: İspanya’da Ayrılmak Sorunu”, *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Kemal İnat (ed), Nobel, Ankara, 2014,

SMITH, Julia, *Regionalism in a New Europe: The Cases of Basque and Catalan in Spain*, Tennessee, 2000.

SMITH, D. Anthony, *Milli Kimlik*, Ankara, İletişim Yayınları, çev. Bahadır Sina Şener, 1991.

TİMİSİ, Nilüfer ,“Anadilde Yayın: Avrupa Birliği ve Türkiye” Küreselleşme, İletişim Endüstrileri ve Kimlikler: Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları”. Mine Gencil Bek (der.), Ankara, Ümit Yayınları, 2003.

TİMETURK İnternet Sitesi, Bask Bölgesinde Bağımsızlık Yanlısı Girişimler, 28.10.2015, <http://www.timeturk.com/bask-bolgesinde-bagimsizlik-yanlisi-girisimler/haber-80679>, Erişim: 28 Ekim 2015.

_____, Bask bölgesinde halk yoklaması, 05.06.2016, <http://www.timeturk.com/bask-bolgesinde-halk-yoklamasi/haber-163633>, Erişim: 05.06.2016.

_____, Timeturk İnternet Sitesi, İspanya'nın en büyük ekonomisi Katalonya bağımsızlık arıyor, 25.09.2015, <http://www.timeturk.com/ispanya-nin-en-buyuk-ekonomisi-katalonya-bagimsizlik-ariyor/haber-62952>, Erişim: 02.06.2016.

TUNÇKAŞIK, Halit ve ERDEM, Kasım, “Siyasal Özerklik: Kavram ve Ülke Örnekleri”, TBMM Araştırma Merkezi Yayını, 2010.

TUTKUN, K.Yücel, “Fransa Bask Bölgesi: Bölgedeki Dil Ayrıcalığı ve Eğitim”, Çağın Polisi Dergisi, No.26, 2004, <http://www.caginpolisi.com.tr/fransa-bask-bolgesi-bolgedeki-dil-ayricaligi-ve-egitimi/>, Erişim tarihi: 09.01.2016.

WEAVER, Michael T., *Protest, Radicalism and a Militancy in Spain’s Basque Country: The Basque Nationalist Movement and the Persistent Struggle of ETA*, College of St. Benedict/ St.John’s University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nisan 2002.